

foto Peter Stouten

foto Ido Borkent

Excursieleiders Peter Stouten en Fedde Tolman vertellen een goede grap

PRAKTIJKNETWERK BOERENBOS NOORD- NEDERLAND

Inleiding

In de afgelopen twintig jaar heeft een fors aantal boeren op een deel van hun grond bos aangelegd, met name in het noordelijke deel van ons land. Een aantrekkelijke subsidieregeling voor blijvend bos, waarmee niet alleen de kosten voor de inrichting werden gedekt, maar ook de waardevermindering van de grond werd gecompenseerd, vormde een stevige stimulans voor bosaanleg op landbouwgrond. Door de relatief rijke groeiplaatsen hebben deze bossen een opmerkelijk stevige jeugdgroei. Al na ongeveer 10 jaar is het voor een aantal boomsoorten (bijvoorbeeld berk, Japanse lariks, Douglas) aan te bevelen de eerste beheermaatregelen te nemen. De eigenaren lopen nu tegen vragen op als: moet ik vormsnoei toepassen, wanneer moet ik beginnen met dunning, hoe pak ik die dunning aan, hoe houd ik mengingen in stand, wat doe ik met kwalitatief slechte of zieke opstanden? In de meeste gevallen ontbreekt het hen aan bosbouwkundige basiskennis om gefundeerde beslissingen te nemen. Met een bijdrage van de Regeling Praktijknetwerken van het Ministerie van Economische Zaken is in een samenwerkingsverband van De Bosgroep Noord-Nederland, Alterra Wageningen UR en SwartAdvies een praktijkwerk opgezet in het noorden van het land. In dit artikel wordt beschreven hoe het praktijknetwerk is opgezet, welke onderwerpen aan de orde zijn en op welke wijze kennis wordt bij- en overgebracht.

Doel en opzet van het praktijknetwerk

Het belangrijkste doel van het praktijknetwerk, is om de deelnemers te voorzien van de nodige kennis om

hun vragen op te lossen. Het project loopt 2 jaar (2013-2015).

In het praktijknetwerk nemen 10 agrarische bedrijven deel. De tabel geeft een overzicht van de samenstelling van de deelnemende bedrijven.

De deelnemende bedrijven hebben in totaal ruim 300 ha bos, dat voor het grootste deel uit loofhout bestaat.

Probleemthema's van de deelnemers

De inventarisatie van de problemen waar de deelnemers tegenaan lopen heeft het volgende overzicht van onderwerpen opgeleverd:

- Wanneer worden er in het jonge bos voor het eerst maatregelen uitgevoerd?
- Gemengd bos; hoe wordt de menging in stand gehouden?
- Dunning in naaldbos, loofbos en meer specifiek populier

- Werken met toekomstbomen; hoeveel per hectare, hoe sterk vrijstellen?
- Kwaliteitsbeoordeling
- Verjongen/omvormen van populierenbos
- Verschil in groeiritme van boomsoorten
- Ontsluiting, aanleg van dunningspaden
- Essentaksterfte
- Flora en Faunawet, gedragscode verantwoord bosbeheer.
- Biodiversiteit, natuurwaarden van bos
- Bedrijfsvoering, kosten drukken en opbrengsten optimaliseren
- Afzetmogelijkheden van hout uit jong bos.

Ervaringen tot nu toe

Er zijn tot nu toe drie bijeenkomsten gehouden waarbij totaal zes van de deelnemende bedrijven is bezocht. Daarbij zijn al verschillende van de genoemde onder-

Tabel Overzicht deelnemende agrarische bedrijven

Bedrijf/plaats	Oppervlakte bos (ha)	Belangrijkste soorten
Landgoed Kloosterbleek	60	Zomereik, beuk en fijnspar
Landgoed Holland	15	Zomereik, fijnspar, ruwe berk, zwarte els, esdoorn, Populier, grove den
Landgoed Het Lotter	9	Zomereik, ruwe berk, grove den
Landgoed Linde	28	Zomereik, beuk, ruwe berk, acacia, grove den, Fijnspar
Landgoed Nolderhoeve	34	Zomereik, berk, Japanse lariks, Douglas, fijnspar, grove den
Landgoed Willemsveen	25	Zomereik, ruwe berk, fijnspar, grove den
Landgoed Huisman's Bos	56	Populier, zomereik, beuk, es, berk, zoete kers
Landgoed Het Trippenbos	41	Populier
Landgoed Nijhoving	23	Zomereik, grove den, fijnspar, ruwe berk
Landgoed 't Peters	10	Zomereik, Japanse lariks, grove den, ruwe berk

werpen behandeld. De bijeenkomsten vormen in feite een doorlopende cursus bosbeheer, waarbij ervaringen worden gedeeld. Vanuit de organisatie worden beheeradviezen verstrekt. Die zijn niet vrijblijvend, want elke deelnemer krijgt tenminste één praktijkopdracht om zelf uit te voeren. In hoofdzaak concentreerden de bijeenkomsten zich op de directe vragen over het beheer: wanneer voor het eerst dunnen, dunningsmethode, selecteren en aantal toekomstbomen en opsnoeien. Voor verschillende soorten (berk, els, zoete kers en es) zijn hierbij korte teelthandleidingen gemaakt. Bij de verzorging van essenopstanden geldt als complicerende factor dat er met name in het noorden van het land veel essentaksterfte heerst. Dit maakt de toekomst van de soms kwalitatief mooie essen erg onzeker.

In een van de bijeenkomsten zijn houtmeetkundige beginselen behandeld. Boomhoogte, boomvolume, bijgroei en grondvlak kunnen tegenwoordig met behulp van een app op de smartphone worden bepaald. Vanuit de organisatie wordt assistentie verleend bij het uitvoeren van de praktijkopdrachten. Die opdrachten gaan meestal gepaard met eerste vormen van houttoogst. Dat kan in systematische vorm zijn zoals het maken van dunningspaden. Bij de snelle groeiers gaat het in selectieve vorm, waarbij wordt gestimuleerd om met behulp van de toekomstbomenmethode het beheer te richten op de teelt van kwaliteitshout. Ook onderdelen van de QD- methode worden toegepast. Bijvoorbeeld door in een menging zomereikruwe berk 20 berken van topkwaliteit te selecteren en rondom vrij te stellen. Met het uitvoeren van de praktijkopdrachten ontstaat een aantal demonstratieopstanden, waar de deelnemers en anderen later terug kunnen komen om het resultaat te bekijken.

Vervolg

De bedoeling is dat de deelnemers kennis en inspiratie opdoen om in het vervolgtraject met elkaar in contact blijven om ervaringen uit te wisselen en samen problemen op te lossen. Ook dat ze als klankbord kunnen gaan dienen voor andere agrarische bedrijven met bos, die nu niet deelnemen, maar wel tegen dezelfde soort vragen oplopen. Hiervoor wordt tijdens dit praktijknetwerk ook kennismateriaal verzameld, dat als basis kan dienen voor de toekomst.

Anne Oosterbaan, Peter Stouten en Boudewijn Swart

foto Peter Stouten

De onderstandige eiken zijn vrijgezet door kap van een deel van de berk.

foto Ido Borkent

